

5. Tam samo. – F.1. – Op.30. – Spr.1833. «Dokladnye zapiski Stalinskogo obkoma KP(b)U i Komiteta po delam fizkul'tury i sporta po voprosu ukreplenija futbol'noj komandy «Shahter»». (9.08.1949 – 11.08.1949). – 5 ark.

6. Tam samo. – F.1. – Op.83. – Spr.131. «Informacii Obkomov KP(b)U, pis'ma CK LKSMU, Ministerstva prosveshhenija, komiteta po delam fizkul'tury i sporta v CK KP(b)U o sostojanii i rabote fizkul'turnyh organizacij na Ukraine». (2.01.1948 – 27.11.1948). – 150 ark.

7. Tam samo. – F.299. – Op.1. – Spr.301. «Protokoly partsobranij, partburo i prilozhenija k nim po partorganizacii Kievs'kogo soveta «Dinamo» MVD USSR». (1.01.1948 – 26.12.1948). – 100 ark.

8. Encyklopedija olimpijs'kogo sportu Ukraini. Dovidkove vydannja / za red. V. M. Platonova. – K.: Olimp. I-ra, 2005. – 462 s.

9. Bunchuk M. F. Organizacija fizychnoi kul'tury / M. F. Bunchuk. – K.: Vyshha shk., 1970. – 294 s.

10. Ermakov S. S. Volejbol Har'kova: 1925–2000 gg. Fakty i kommentarii / S. S. Ermakov. – Har'kov: HGADI, 2004. – 372 s.

11. Sushko R. Zhinochyj basketbol Ukraini. Analitychnyj pogljad kriz' pryzmu BK «Dynamo» Kyi'v / R. Sushko, A. Voloshyn. – K.: «MP «Lesja», 2012. – 252 s.

12. Baka M. M. Podvig vo imja Rodiny, vo slavu sporta / M. M. Baka. – K.: Poshukovo-vydavnyche agentstvo «Knyga Pam'jati Ukraini», 2005. – 192 s.

13. Bjelyh M. O. Legkoatlety Ukraini / M. O. Bjelyh, Z. P. Bogachyk, Z. P. Synyc'kyj. – K.: Zdorov'ja, 1971. – 182 s.

14. CDAGOU. – F.7. – Op.6. – Spr.2328. «Pis'ma otdelov CK LKSMU v togovyj otdel «Dinamo»; dokladnye zapiski, spravki i svedenija dobrovol'nyh sportivnyh obshhestv «Spartak», «Dinamo», «Kolos» o rabote». (30.03.1949 – 29.11.1949). – 46 ark.

15. Tymoshenko Ju. O. Istorychni studii fizychnoi kul'tury v URSR u seredyi XX st. / Jurij Tymoshenko // Kyi'vs'ka starovyna. – 2009. – №5–6. – S.120–142.

16. Mohamed Said Masri. Istoricheskie predposylki i organizacionno-metodicheskie osnovy podgotovki sportsmenov k olimpijskim igram: dis. ... kand. nauk po fiz. vosp. i sportu: 24.00.01/ Said Masri Mohamed. – K., 2005. – 182 s.

Tymoshenko Yu. O., doctor of historical sciences, professor of social and humanitarian disciplines, National University of Physical Education and Sport of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Tymoshenko@mail.ru

Historic features sports activities in the USSR in the years after the war

Methods: historical analysis of scientific literature and sources; analysis of the systems and comparative. Results: The article is dedicated to the research of state and development of physical culture, sport in this field in paid to paradigmatic direction of physical culture, in particular to its military features. The author proves the idea, that during that period physical culture played an ideological role, instead of sports or recreational role. The core role in physical culture and sport development in the USSR in the end of 1940-s had self organization of people.

Keywords: physical culture, military paradigm, sport, totalitarian society.

Тимошенко Ю. А., доктор исторических наук, профессор кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Национальный университет физического воспитания и спорта Украины (Украина, Киев), Tymoshenko@mail.ru

Исторические особенности спортивной деятельности в УССР в послевоенные годы

Цель исследования – выяснить состояние специально организованной двигательной активности граждан в послевоенные годы, акцентировав внимание на ее особенностях. Методы: исторический анализ научной литературы; системный и сравнительный анализ. Результаты: исследовано состояние и развитие физической культуры и спорта в УССР в послевоенные годы. Обращается внимание на парадигмальную направленность физической культуры, собственно, – на ее милитарность. Обосновано положение, что физическая культура в исследованный период реализовывала не столько спортивную или оздоровительную функции, сколько идеологическую. Определяющую роль в развитии физкультурно-спортивной сферы в УССР в конце 1940-х годов сыграла самостоятельность людей.

Ключевые слова: физическая культура, милитарная парадигма, спорт, тоталитарное общество.

УДК 94(477)«1953/1964»:378

Лук'яненко О. В., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), lukyanyenko.ov@gmail.com

«І ЩО ЦЕ НЕ ПЕДАГОГ, НЕ ДАЙ БОГ...»: ПРАКТИКА У ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШАХ УКРАЇНСЬКОЇ РСР ДОБИ «ВІДЛИГИ» (Ч. 2)

Ілюструються зміни у процесі організації та проходження педагогічної практики студентів педінститутів УРСР періоду десталінізації (1953–1964 рр.). Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило описати проблему ставлення до неї викладачів вишів та учителів шкіл; виявити її реальне та бажане змістове наповнення, порівняти можливості освітній в організації педагогічної та політехнічної виробничої практики молоді.

Ключові слова: повсякдення, педагогічна практика, політехнічна практика, вища педагогічна школа, десталінізація.

Продовжуючи дослідження набуття студентами-педагогами УРСР доби «відлиги» практичних навичок, з'ясуємо, яку реакцію породжував прихід практикантів у школи як у їхніх наставників з вишів, так і в менторів зі школи. Аналізуючи періодику, в очі кидається факт, що перша згадка про практику студентів пост-сталінської України у 1954 р. була негативною. Кореспондент «Радянської освіти» П. Єромицький обурювався штучністю та безглуздістю практичної підготовки учителя біології. Журналіст потрапив до Слов'янського педінституту, у якому молодь ходила у споглядальні походи у ліс. Натомість гостеві зі столиці хотілося не просто бачити вивчення поведження птахів та тварин, а відчуття втручання молоді в природу з метою її перетворення [1]. Звичайно, з позиції викладача можна знайти безліч пояснень на захист споглядальності практики. Проте, суспільство «відлиги» тим і відрізнялося від своїх попередників: воно прагнуло до зміни та руху, що згодом вивело його на орбіту планети на борту «Союзу-1».

Та це був лише поодинокий камінь у город студентів-практикантів. Упродовж 1950-х преса намагалася витворити позитивний імідж молодого учителя-початківця. Уже за два роки, у вересні 1956 р., з'явилася замітка про педагогічну практику студентів Харківського ДІП, які з 21 серпня по 5 листопада мали пройти професійне хрещення. Преса подарувала країні образ вправного студента педагогічного вишу, який радо йде у село, спроможний замінити учителя-предметника та класного керівника. Він упевнено може вчитати від 25 до 40 уроків упродовж місяця чи двох перебування у школі. Молодий освітянин вдається до використання шкільних радіовузлів, сільськогосподарських машин, моторів та обладнання на уроках фізики та математики, а на заняттях з біології упевнено почуває себе на земельних ділянках сусідніх колгоспів [2].

Ба більше, студент у школі мав бути чимось значущим від рядового учителя. На прикладі молоді з Київського ДІП у 1957 р. освітянському загалові демонстрували, що студент має оживлювати не лише навчальну, але й дозвілєву сторону життя школи. За еталон бралися студентські клуби, на зразок яких молодь повинна була організувати у школі численні гуртки: від усюдищого «Умлі руки» до «високоідейного» політичного гуртка [3]. Такий образ «студента-на-всі-руки-майстра» утримувався упродовж усієї «відлиги». У травні 1963 р. учителі Ново-Волинської школи

інтернату відверто зауважували, що у учителів сучасності мали бути золоті руки, а не лише володіння предметними знаннями, психологією дитини та мистецтвом виховання нової людини. В лабораторіях напівпровідників вони повинні були самі виготовляти термостати, спектрографи та електродні потенціометри, моделі літаків, техніки та машин. Іншою стороною медалі було те, що ідеальний студент–практикант не мав розривати зв'язку зі школою навіть по закінченню щорічної практики. Так, яскраво було описано перебування молодих освітян у школі №9 м. Чернігова. Вихованка обласного педінституту Ганна Дорош стала чимось більшим, ніж другою вчителькою для свого класу, бо тримала зв'язок з ними упродовж року: організовувала ігри, екскурсії та художню самодіяльність [4].

На початку 1960–х до позитивних сторін перебування студента у школі долучили й використання надсучасних тоді приладів. У березні 1963 р. був описаний поступ викладачів Київського ДПП, де діяла лабораторія експериментальної дидактики. Кореспондент споглядав роботу студентки Галини Віскушенко у школі №30. Дівчина розповідала класові проте те, що «лише при соціалізмі жінка знайшла щастя». Проте, пропагандистську тему «в живу» слухали лише школярі. Викладачі педінституту, учителі, однокурсники та працівники НДІ педагогіки УРСР спостерігали за уроком лише у записі по телевізору [5].

Загальна лібералізація життя давалася в знаки. Тому у періодичній пресі почали друкувати не лише занадто солодкі статті ледь не про студентів з надможливостями та беззастережну якість проведеного часу в школах. У другій половині 1950–х почалася, а на початку 1960–х стала закономірною критика педагогічної практики. Викладачі чи не вперше вголос заговорили про гіркі реалії. Виявилося, що замість того, аби привити молодій людині любов до професії та давати спеціалізовані навички, її використовували як «розхідний педагогічний матеріал». Там, де бракувало шкільних учителів, дирекція замінювала їх невідповідною, проте активною молоддю. Активно впливати на ситуацію інститутам не видавалося можливим. Каменем спотикання виявилася хвалена раніше практика у селах у найвіддаленіших районах.

Одними із перших про це у 1962 р. заговорили освітяни Ніжинського педінституту. Їхні вихованці раніше проходили практику у міських чи сільських школах недалеко від міста та були під неослабленою увагою працівників предметних кафедр і кафедр педагогіки. У 1950–х роках це було розцінене як занадто недемократичне явище, бо без дозволу і згоди викладачів студент часто не міг і кроку ступити. Тому практика на п'ятому курсі, що відправляла молодь подалі – у села – тлумачилася як така, що давала необмежені можливості знайомства з організацією навчально–виховного процесу та виявляла творчу ініціативу молоді. Згода від освітянської радості не залишилася й сліду. Як виявилось, у 1962 р. студенти ніжинського ДПП працювали у 7 малокомплектних школах і в восьмирічках Новгород–Сіверського та Семенівського районів Чернігівської області. За відсутності штатних учителів молодь була завантажена не лише фаховими предметами. Так, фізики читали математику, астрономію, креслення та фізичне виховання у 30 годин на тиждень. Плюс до того й обов'язкове класне керівництво. Педагогів навіть не радував той факт, що у молодих людей була зарплата

як і у більшості вчителів, а іноді навіть і більше [6]. Прикметно, що й два роки по тому, у 1964 р. нічого не змінилося. Студентка фізмату того ж вишу Л. Козуб з 27 годинами навчального навантаження, була зобов'язана читати щотижневі клубні лекції для колгоспників та вести фотогурток у школі [12].

Якщо у 1962 р. про це лише натякали, то уже 1963 р. полтавський освітянин Є. Рижило відкрито заявив, що в країні посилюють студентів на річну практику туди, де не вистачає вчителів. Та й таким «учителюванням» ніхто не міг керувати через віддаленість шкіл [7]. Наприклад, ніжинська молодь у 1964 р. була розкидана по 7 областях: 5 студентів по селах у Харківській, 4 в Сумській, 6 у Житомирській, 6 у Запорізькій і так далі [12]. Схожа картина була й у Київському ДПП, де та методисти не їхали на допомогу вихованцям до сіл Криму та Одещини [8]. Як зазначали у Ніжинському педагогічному інституті, ця проблема виникала не на рівному місці. Студенти, виїжджаючи на річну практику, не знали напевне, який предмет вони мали читати. А тому й не були готові брати із собою літературу з потрібного їм шкільного предмету. Це траплялося тому, що райвідділи освіти на свій розсуд могли змінити завчасно погоджене місце проходження практики [12].

Київські освітяни констатували, що директори шкіл–баз абсолютно не зважали на вказівки Міносвіти, які категорично забороняли влаштовувати молодь не за спеціальністю та давати більше 18–20 годин навантаження [8]. Таке перевантаження було проявом того явища, що ніжинці назвали «вінегретом» предметів. Їхня студентка–філолог М. Компанієць у 5–8 класах читала українську мову, літературу та співи, у 8 класі викладала геометрію, а у 7–8 класах креслення [12]. Київські студенти–українці читали радянську літературу (хоча ще не слухали цього курсу в інституті) викладали німецьку та англійську мови, історію, малювання та фізичне виховання [8]. У Кременецькому педінституті студент 5 курсу природничого факультету В. викладав у 1963 р. біологію, історію, географію та іноземну мову! А студент Х. природничого – фізкультуру по 8 годин на тиждень, М. – російську мову та співи. Дирекція шкіл на це лише розводила руками: «У нас для своїх біологів не вистачає годин» [10]. Приклади схожих порушень норм були властиві не лише західним регіонам країни, де влада лише нарощувала свою ідеологічну, інтелектуальну та політичну присутність після «возз'єднання» та війни. Професор Сумського ДПП С. Дорошенко теж зауважував, що його підопічні були перевантажені роботою. Студенти Іван Заводня та Борис Недбайло з фізмату мали 37 та 38 годин на тиждень відповідно. Студент природничого факультету Борис Мірошніченко у Корошинській восьмирічці Олевського району Житомирщини, викладав хімію, ботаніку, історію та німецьку мову. А його однокурсник Ляріон Богаренко в Миколаївській області до цього додав ще фізику та тригонометрію [11]. Часто таке поєднання мотивували змінами у підготовці учителя у вищій школі УРСР. Із 1956 р. студенти стали отримувати близько 15 додаткових спеціальностей. Проте, викладачі Дрогобицького ДПП у 1964 р. були категорично проти того, що студенти III курсу йшли на практику й отримували на читання години з додаткового профіля підготовки. Вони зауважували, наприклад, що молодь сама ще не набула практичних навичок з малювання, щоб починати роботу

з дітьми, бо на попередніх курсах цей предмет у них не викладався [22].

Добре, коли студент мав хоча б декілька годин фахового предмету. Траплялися випадки, коли й того не було. Так, Л. Олешко з філологічного факультету Ніжина у 1964 р. мала всього лише 18 годин тижневого навантаження і то лише співів. По основній спеціальності – мові – не отримала жодної години. Тому часто у методистів з інституту виникало закономірне питання: з якого предмету слід зарахувати практику студенту [12]? Напевне, тому у 1963 р. у Миколаєві вважали, що робота молоді у школі насправді не активізувала студентів, а деморалізувала їх. Педагоги зауважували: «ця практика нераціональна: на рік ви будете відірвані від інституту, розгубите свої знання (з музики) – це друга спеціальність філологів» [21].

Інколи молоді, яка опинилася на одинці з інтелектуальною безвихіддю, доводилося самотужки шукати допомогу на стороні. Наприклад, студентка Ніжинського ДПП Р. Шкарупа читала хімію – предмет не за спеціальністю, тому була вимушена їздити в іншу школу в сусіднє село, аби радитися з учителями. Та й навіть тоді, коли студент ставав до класної дошки, знаючи свій предмет, його могла очікувати інша проблема. Студентка Пашкурлай з того ж таки Ніжина у своєму 9 класі хотіла перевірити попередньо здобуті знання в учнів 8 класу з хімії. Виявилось, що діти через брак учителя не знали хімічних знаків, а в кабінеті була відсутня навіть таблиця Менделєєва. Дівчині довелося викладати програму за 7 та 8 класи додатково. Часто у школах бракувало не лише учителів, а й хімічних реактивів. Молоді люди, як М. Фесик, працювали на тому, що змогли прихопити з собою з інституту [9].

Та нарікання були не лише на організацію роботи молоді у школах республіки. У 1955 р. директор Дніпропетровського ДПП іноземних мов З. Голованівський висловив своє обурення безпорадністю вихованців в реальних умовах. Педагогічна практика у літньому таборі показала віддаленість інститутської освіти від потреб життя. Студенти, опинившись сам на сам із дітьми не знали, що робити з колективом у вільний час, бо були повністю необізнані з правилами з правилами розважальних ігор, не знали текстів пісень, та умов гри у волейбол, баскетбол чи теніс. Навички часто доводилося отримувати та поглиблювати вже у піонерському таборі [13].

З одного боку, проблема полягала у тому, що інститут не давав потрібного набору навичок. Скажімо, випускниця Уманського ДПП, а в 1957 р. уже молода учителька Київської школи №75, Л. Грабовська зауважувала, що лекції у виші були гарними та заклали потужну теоретичну базу. Проте, їй бракувало навичок керівництва гуртками, було прикро, що не вчили організувати роботу на пришкольніх науково-дослідних ділянках [14]. Часто виходило так, що студент розбирався у теорії мови, але не міг розібратися у простому шкільному аналізі речення. Опинившись біля дошки, розгублена юнь починала придумувати всілякі нісенітниці. Часто молоді бракували навичок культури мови [15]. Не дивно, що у 1959 р. світ побачила постановка Міносвіти, в якій констатували факт недовіри шкільного учителя до студента-практиканта. Молодь не допускали до дітей. За підрахунками чиновників, у середньому з 90 студентів лише 4 студентів реально працювали в класах [16]. Це намагалися вирішувати

різними способами. Наприклад, у Вінницькому ДПП у 1961 р. у голові стало питання наближення наукової роботи студентів до життя. Освітняни вважали провалом практикантів те, що юнаки та дівчата не читали газет та художньої літератури. Тому курс наукові підготовки мав включати розширення кругозору. Це мало б стимулювати молодь до обов'язковості наведення не книжних прикладів на уроках, що б зацікавлювало дітей до пізнання, а студентів до саморозвитку [17]. Та поступ у цьому напрямку був доволі повільний. У 1963 р. директор Бабинської восьмирічної школи Кіцманівського району Чернівецької області І. Кирилюк після роботи зі студентами IV курсу Кам'янець-Подільського педінституту був так само обурений незнанням молоддю найелементарніших вимог радянської школи, як і його колеги з інших областей роками до нього. Студенти не вміли складати поурочні плани, до уроків готувалися наспіх, бо для їхнього проведення не вистачало вивченого в інституті матеріалу та треба було опанувати додаткові теми. Ті, хто цього робити не хотів, часто хворобливо сприймали критику [20].

З іншого боку, окремі студенти самі були нездатними працювати з дітьми, які б знання вони не отримували за інститутськими лавами. Як приклад цього, можемо назвати історію студентки У., вихованки Запорізького ДПП. У 1960 р. вона більше 10 днів не відвідувала своє робоче місце у Васильківській середній школи Дніпропетровської області. Ті ж уроки, на які вона з'явилася, дівчина провела слабенько. Навіть вдалася до певного соціального демаршу – кинула учнів самих у полі під час традиційного збирання кукурудзи. Тому окремі викладачі просили навіть відмовити дівчині у видачі диплома [18]. Не дивними тоді були й карикатури на студентів-практикантів. У жовтні 1963 р. учитель-пенсіонер Федір Вовкодер звернувся до редактора «Радянської освіти» з проханням: «не розміщуй на сторінках усіляку ерунду». Під «ерундою» той розумів хвальні оди студентам, що насправді жалхливо справлялися з учительською роботою. На протиположному позитивному образу вправного майбутнього освітянина, старий учитель пропонував свою карикатуру-мініатюру на студентку-заочницю Львівського університету С. Петришину. Вона училася на була на річній практиці Турянської школи Буського району на Львівщині. той висміював дівчину, яка своєю безпорадністю у школі прикривала манірністю поведінку у столиці Галичини, коли їздила на сесію: «І що це не педагог, / Не да бог. / Залишив колгоспний тік / і в древнє місто втік. / Намалювали її з книжкою, / ходить асфальтовою доріжкою...» [22].

Судити студентів марна справа. Інколи виявлялося, що навіть їхні наставники було повністю бездарними у питаннях роботи зі школярами. У 1963 р. негативним прикладом став завідувач кафедри педагогіки Кам'янець-Подільського педінституту І. Г. Оплаканський. Він разом з кореспондентом «Радянської освіти» показово відвідав одну зі шкіл міста. Проте, як зауважив, журналіст, школі було мало корисного від науковця. Він не запропонував заходів по покращенню роботи в навально-виховному процесу бодай тому, що навчання там велося іноземною мовою. Сам Оплаканський читав історію у тій же школі «щоб краще вивчити практику». Для гостей у присутності студентки-практикантки він дав відкрити лекцію «Утворення Російської імперії» в 7 класі. Однак,

лектор погорів перед досвідченими методистами та учителями-практиками. На уроці він 25 хвилин вів опитування, а за інші 20 хвилин виклав новий матеріал, і то не весь: Полтавській битві він присвятив лише 2 хвилини. Присутня на уроці студентка-практикантка III курсу Лілія Поплавська скромно назвала свої зауваження, виправила помилки у таблиці кандидата наук і ніяково заспокоїла: «Учні, певно, помилок не помітили». А кореспондент підсумував: «анемічна, безпорадна двадцятихвилинка І. Г. Оплаканського, названа чомусь уроком» [19].

Список використаних джерел

1. Сромицький П. Підготовку студентів-біологів на рівень сучасних завдань // Радянська освіта. – 24 квітня 1954. – №17. – С.4.
2. Лещенко П. Досвід, вартий підтримки // Радянська освіта. – 22 вересня 1956. – №39. – С.3.
3. Срмак В. Вище рівень ідейного виховання майбутніх учителів! // Радянська освіта. – 12 січня 1957. – №2. – С.3.
4. Марценюк С., Шморгун В. Заряд закоханості // Радянська освіта. – 22 травня 1963. – №40. – С.2.
5. Бурлака Т. Знайомтесь: лабораторія експериментальної дидактики // Радянська освіта. – 9 березня 1963. – №19. – С.2.
6. Руденко В. Педпрактика і формування вчителя // Радянська освіта. – 14 листопада 1962. – №90. – С.2.
7. Рижило Е. І знову – педпрактика // Радянська освіта. – 25 вересня 1963. – №76. – С.2.
8. Бугайко Ф. Практика як вона є // Радянська освіта. – 23 січня 1963. – №6. – С.2.
9. Пінчук Т. Змужнілість // Радянська освіта. – 19 січня 1963. – №5. – С.2.
10. Зайка І. Коefіцієнт віддачі // Радянська освіта. – 16 грудня 1964. – №100. – С.2.
11. Дорошенко С. Доброї путі! // Радянська освіта. – 24 серпня 1963. – №67. – С.2.
12. Пінчук Т. Гарт високої марки // Радянська освіта. – 4 січня 1964. – №2. – С.1.
13. Голованівський З. Заздалегідь готуватись до педпрактики // Радянська освіта. – 29 січня 1955. – №5. – С.4.
14. Грабовська Л. Слово до вувів // Радянська освіта. – 16 лютого 1957. – №7. – С.3; Гольдін Ф. Ближче до практики // Радянська освіта. – 23 березня 1957. – №12. – С.3.
15. Гетьманець М. Більше вимогливості, більше довір'я // Радянська освіта. – 26 грудня 1959. – №52. – С.4.
16. Ткаченко О. Кафедра педагогіки працює по-новому // Радянська освіта. – 23 березня 1960. – №24. – С.3.
17. Бисикало С. Хвилювання першого уроку // Радянська освіта. – 18 січня 1961. – №5. – С.2.
18. Новоміський А. Подорож чи прогулянка? // Радянська освіта. – 5 січня 1963. – №1. – С.2.
19. Кирилук І. Покликання, перевірене життям // Радянська освіта. – 16 лютого 1963. – №13. – С.2.
20. Юзвенко Л. Вантаж байдужості // Радянська освіта. – 1 червня 1963. – №43. – С.2.
21. Вовкодер Ф. Коли карикатура – халтура // Радянська освіта. – 5 жовтня 1963. – №79. – С.4.
22. Волошин М. Унікати прорахунків // Радянська освіта. – 8 лютого 1964. – №12. – С.2.

References

1. Yeromyts'kyu P. Pidhotovku studentiv-biologiv na riven' suchasnykh zavdan' // Radians'ka osvita. – 24 kvitnya 1954. – №17. – С.4.
2. Leshchenko P. Dosvid, vartyyu pidtrymky // Radians'ka osvita. – 22 veresnya 1956. – №39. – С.3.
3. Yermak V. Vyshche riven' ideynoho vykhovannya maybutnikh uchyteliv! // Radians'ka osvita. – 12 sichnya 1957. – №2. – С.3.
4. Martsenyuk S., Shmorhun V. Zaryad zakokhanosti // Radians'ka osvita. – 22 travnya 1963. – №40. – С.2.
5. Burlaka T. Znayomtes': laboratoriya eksperymental'noyi dydaktyky // Radians'ka osvita. – 9 bereznya 1963. – №19. – С.2.
6. Rudenko V. Pedpratyka i formuvannya vchytelya // Radians'ka osvita. – 14 lystopada 1962. – №90. – С.2.

7. Ryzhylo Ye. I zнову – pedpratyka // Radians'ka osvita. – 25 veresnya 1963. – №76. – С.2.
8. Buhayko F. Pratyka yak vona ye // Radians'ka osvita. – 23 sichnya 1963. – №6. – С.2.
9. Pinchuk T. Zmuzhnilist' // Radians'ka osvita. – 19 sichnya 1963. – №5. – С.2.
10. Zayika I. Koefitsiyent viddachi // Radians'ka osvita. – 16 hrudnya 1964. – №100. – С.2.
11. Doroshenko S. Dobroyi puti! // Radians'ka osvita. – 24 serpnya 1963. – №67. – С.2.
12. Pinchuk T. Hart vysokoyi marki // Radians'ka osvita. – 4 sichnya 1964. – №2. – С.1.
13. Holovaniv's'kyu Z. Zazdalehid' hotuvaty's' do pedpratyky // Radians'ka osvita. – 29 sichnya 1955. – №5. – С.4.
14. Hrabovs'ka L. Slovo do vuziv // Radians'ka osvita. – 16 lyutoho 1957. – №7. – С.3; Hol'din F. Blyzhche do pratyky // Radians'ka osvita. – 23 bereznya 1957. – №12. – С.3.
15. Het'manets' M. Bil'she vymohlyvosti, bil'she dovir'ya // Radians'ka osvita. – 26 hrudnya 1959. – №52. – С.4.
16. Tkachenko O. Kafedra pedahohiky pratsuyue po-novomu // Radians'ka osvita. – 23 bereznya 1960. – №24. – С.3.
17. Bysykalo S. Khvylyuvannya pershoho uroku // Radians'ka osvita. – 18 sichnya 1961. – №5. – С.2.
18. Novomins'kyu A. Podorozh chy prohulyanka? // Radians'ka osvita. – 5 sichnya 1963. – №1. – С.2.
19. Kyrylyuk I. Poklykannya, perevirene zhyttyam // Radians'ka osvita. – 16 lyutoho 1963. – №13. – С.2.
20. Yuzvenko L. Vantazh bayduzhosti // Radians'ka osvita. – 1 chervnya 1963. – №43. – С.2.
21. Vovkoder F. Koly karyatura – khaltura // Radians'ka osvita. – 5 zhovtnya 1963. – №79. – С.4.
22. Voloshyn M. Unykaty prorakhunkiv // Radians'ka osvita. – 8 lyutoho 1964. – №12. – С.2.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

«And it is not the teacher, god forbid...»: practice in higher educational institutions of UkrSSR during the period of the «thaw» (P. 2)

The article illustrates the changes in the organization of the pedagogical practice of students in the institutes of the UkrSSR during the period of de-Stalinization (1953–1964). Application of content analysis of the press allowed to describe the attitude of university lecturers and school teachers to the problem; to discover its real and desirable content, to compare capabilities of teachers in the organization of educational and polytechnic manufacturing practices of youth.

Keywords: everyday life, pedagogical practice, polytechnic practice, higher school, de-Stalinization.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

«И что это не педагог, не дай бог...»: практика в педагогических вузах УССР времен «оттепели» (Ч. 2)

Иллюстрируются изменения в процессе организации и прохождения педагогической практики студентов пединститутов УССР периода десталинизации (1953–1964 гг.). Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило описать проблему отношения к ней преподавателей вузов и учителей школ; выявить ее реальное и желаемое содержательное наполнение, сравнить возможности педагогов в организации педагогической и политехнической производственной практики молодежи.

Ключевые слова: повседневность, педагогическая практика, политехническая практика, высшая педагогическая школа, десталинизация.

* * *